

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่องการพัฒนากระบวนการทำงานของนักเรียน โดยใช้การจัดการความรู้
ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545)
2. สาระหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
3. บริบทโรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว
4. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน
5. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน
6. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
7. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ
9. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545)
(กรมวิชาการ. 2545) เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพ
ของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐาน
ของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษา
ต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล หลักสูตรแกนกลางของประเทศเป็น
กรอบทิศทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและ การใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองคึกคัก มั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการ จัดการเรียน การสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่บทุ้ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของ ชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพ ในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตาม ศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน

มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละ กลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง
- ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1	ช่วงชั้นที่ 2	ช่วงชั้นที่ 3	ช่วงชั้นที่ 4
	(ป.1 - 3)	(ป.4 - 6)	(ม.1 - 3)	(ม.4 - 6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ				
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800 - 1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800 - 1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800 - 1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่า ปีละ 800 - 1,000 ชม.

หมายเหตุ

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย
สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียน เมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกอภย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกรเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็น หน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิด

คำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในค่านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนา บุคลิกภาพ ส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชนมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของคน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียน แต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษา จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-6 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้นการฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยใช้เวลาอยู่กับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะ

ลดลง ยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐาน ในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสด้าน ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ ปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณ ร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียน ประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะ ศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือ โครงการอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คตินำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ“รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัส ในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ขั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียน กลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้อง เรียนอยู่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชา เลือกลงเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่น เวลาเรียนตามสถานการณ์และ โอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ครู ผู้สอน ใช้พัฒนา คุณภาพ ผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และ ความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประ โยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา

จำเป็นต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผล ทั้งในระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน จุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือไม่/เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจาก โครงการหรือเพิ่มสะสมผลงาน ผู้ใช้ ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ครู ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินใหม่

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้าย ของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่

สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนา คุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระการเรียนรู้กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะในการทำงาน ทำงานเป็น รักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการจัดการ การวางแผนออกแบบการทำงาน สามารถนำเอาความรู้ เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และประยุกต์ใช้ในการทำงาน สร้าง พัฒนางาน ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนวิธีการใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานและการทำงาน

ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพและเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม คำนึงและมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขัน ในระดับสากล ในบริบทของสังคมไทย

วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระที่เน้นกระบวนการทำงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบงาน และการทำงานอย่างมีกลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมทั้งการสร้าง พัฒนา ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานอย่าง

ประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงกำหนดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น กระบวนการจัดการและการแก้ปัญหา เป็นสำคัญบนพื้นฐานของการใช้หลักการและทฤษฎีเป็นหลักในการทำงานและการแก้ปัญหาที่นำมาฝึกฝนเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของกลุ่มนั้น เป็นงานเพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัว และสังคม และงานเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งงานทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีแล้ว ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังและพัฒนาให้มีคุณภาพและศีลธรรม การเรียนรู้จากการทำงานและการแก้ปัญหาของกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ทักษะ และความคิดที่หลอมรวมกันจนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งด้านคุณภาพและศีลธรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดคุณภาพของผู้เรียนกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบและเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่า ความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน

สาระที่เป็นความรู้ของกลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

- สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว
- สาระที่ 2 การอาชีพ
- สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี
- สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ
- สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวันทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมที่ว่าด้วยงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

งานบ้าน

เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบ้านและชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน ผ้าและเครื่องแต่งกาย อาหารและโภชนาการ โดยเน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยการทำงาน ทักษะกระบวนการทำงาน การแก้ปัญหาในการทำงาน มีความรับผิดชอบ สะอาด มีระเบียบ ประหยัด อุดม อุนทรีย์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

งานเกษตร

เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวันซึ่งประกอบด้วยการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ ตามกระบวนการผลิตและการจัดการผลผลิต มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิต ปลูกฝังความรับผิดชอบ ขยัน อดทน การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

งานช่าง

เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานตามกระบวนการของงานช่างซึ่งประกอบด้วย การบำรุงรักษา การติดตั้ง / ประกอบ การซ่อมและการผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

งานประดิษฐ์

เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานด้านการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นความประณีตสวยงามตามกระบวนการงานประดิษฐ์และเทคโนโลยี และเน้นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากล

งานธุรกิจ

เป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดการด้านเศรษฐกิจของครอบครัว การเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด

สาระที่ 2 การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักการ คุณค่า ประโยชน์ ของการประกอบอาชีพสุจริต ตลอดจนการเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี เป็นสาระที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหา และสนองความต้องการของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างและใช้สิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสาระที่เกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาความรู้ การสืบค้น การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือสร้างงานคุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว และการอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิต และครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 มีทักษะกระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็น กลุ่มการแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรมมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยีใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบ ในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ

การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริต อย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เข้าใจวิธีการทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม ใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือถูกต้องตรงกับลักษณะงาน มีทักษะกระบวนการทำงาน มีลักษณะนิสัยการทำงานที่กระตือรือร้น ตรงเวลา ประหยัด ปลอดภัย สะอาด รอบคอบ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เข้าใจประโยชน์ของสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน มีความคิดในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสร้างของเล่น ของใช้อย่างง่าย โดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี ได้แก่ กำหนดปัญหาหรือความต้องการ รวบรวมข้อมูล ออกแบบโดยถ่ายทอดความคิดเป็นภาพร่าง ๒ มิติ ลงมือสร้าง และประเมินผล เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์อย่างถูกวิธี เลือกใช้สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์และมีการจัดการสิ่งของเครื่องใช้ด้วยการนำกลับมาใช้ซ้ำ

เข้าใจและมีทักษะการค้นหาข้อมูลอย่างมีขั้นตอน การนำเสนอข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ และวิธีดูแลรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. บริบทของโรงเรียนบ้านหนองสนมดอนตูว

โรงเรียนบ้านหนองสนมดอนตูว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตั้งอยู่ที่ บ้านดอนตูว หมู่ที่ 13 ตำบลก้ามปู อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2552 มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 353 คน ครูทั้งหมด จำนวน 17 คน

ประวัติโดยสังเขป โรงเรียนบ้านหนองสนมดอนตูวตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2470 ตามคำสั่งของนายอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย โดยนายเสาร์ วิกฤษฎ์บุตร ศึกษาธิการอำเภอ นายบุญเพ็ง ศิริกิจ กำนันตำบลปะหลาน มาจัดตั้งขึ้น และแต่งตั้งนายบุญ ระวิหังโส เป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมานายบุญ ระวิหังโส ย้ายไปเรียนต่อครูดิลกกรมจังหวัด ทางราชการได้แต่งตั้งนายทองใบ สารีบุตร เป็นครูใหญ่แทนจนถึงพ.ศ. 2473 ทางราชการได้แต่งตั้งนายชารี ภูมิภักดิ์ มาเป็นครูใหญ่ จนถึงพ.ศ. 2482 นายชารี ภูมิภักดิ์ ย้ายไปเป็นครูใหญ่บ้านห้วยหิน

ทางราชการได้แต่งตั้งนายพรหม พรหมโชติ มาแทน จนถึงพ.ศ. 2484 จึงได้ลาออก นายนิพนธ์ ภูมิศรีจันทร์ ได้มาดำรงตำแหน่งแทน ต่อมาปี 2505 นายนิพนธ์ ภูมิศรีจันทร์ ครูใหญ่ โรงเรียนวัดบ้านหนองสนม และนายประสิทธิ์ ไซยแสนทา ครูใหญ่โรงเรียนวัดบ้านคอนคิ้ว นายอำนวยการ พลชู กำนันตำบลก้ามปู นายเจริญ บุญเพ็ญ ประธานกลุ่ม ได้ตกลงรวมโรงเรียน ทั้งสองเข้าด้วยกัน ทำการปลูกสร้างอาคารเรียน บนเนื้อที่ 16 ไร่ ซึ่งนายนิพนธ์ และนางลออ ภูมิศรีจันทร์ บริจาคให้โรงเรียน แล้วสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2506 แล้วเปลี่ยนชื่อ เป็น โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนคิ้ว (ราษฎร์รังสรรค์) และทางราชการได้แต่งตั้ง นายนิพนธ์ ภูมิศรีจันทร์ เป็นครูใหญ่ จนถึงวันที่ 3 กันยายน 2515 นายนิพนธ์ ภูมิศรีจันทร์ ย้ายไปเป็น ครูโรงเรียนบ้านหนองฝือ ทางราชการจึงได้แต่งตั้งนายพิสิทธิ์ ภูมิภักดิ์มาเป็นครูใหญ่ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2516 ทางราชการจึงได้ขยายชั้นเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปลาย(ป.1 -ป.7) และเปิดขยาย การศึกษาภาคบังคับ เมื่อปีการศึกษา 2512 เริ่มเปลี่ยนระดับชั้นเรียนใหม่ ตามแผนการศึกษา ชาติ พ.ศ. 2520 ด้วย เป็นชั้นประถมบริบูรณ์ (ป.1-ป.6) เมื่อปี 2533 ทางราชการได้เลื่อน ตำแหน่งจากครูใหญ่เป็นอาจารย์ใหญ่ ระดับ 7 และกำหนดให้โรงเรียน เป็นโรงเรียนใน โครงการ โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตร ปี 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เป็นต้นมา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2543 ทางราชการได้ขอกำหนดตำแหน่งให้ นายพิสิทธิ์ ภูมิภักดิ์ อาจารย์ใหญ่ เป็นตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 8 ดำรงตำแหน่งจนถึง 30 กันยายน 2546 นาย พิสิทธิ์ ภูมิภักดิ์ เกษียณอายุราชการ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2546 ทางราชการได้แต่งตั้งให้นาย สมาน พบวันดี มาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ระดับ 8 ปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

วิสัยทัศน์

“โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนคิ้ว จัดการศึกษาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่ เก่งเรียน เก่งงาน บริการสังคม อุดมคุณธรรม ”

พันธกิจ

1. โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนคิ้ว ต้องจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ประชากรวัยเรียนในเขตบริการอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนในการบริหารและจัดการศึกษา

2. โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว ต้องจัด ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้
ผู้เรียนมีคุณธรรม เก่งเรียน เก่งงานและบริการสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าประสงค์

1. ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ รายชั้นให้ได้ คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นักเรียนเป็นคนมีคุณธรรม เก่งเรียน เก่งงาน และบริการสังคม
3. เตรียมความพร้อมและพัฒนาการเด็กปฐมวัย
4. ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง เสมอภาค
5. โรงเรียนมีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษา
6. โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ผลผลิต

โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว กำหนดผลผลิตให้สอดคล้องกับสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็น 3 ผลผลิต คือ

1. ผู้จบการศึกษาก่อนประถมศึกษา
จัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา นักเรียนมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
2. ผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา
จัดการศึกษาประถมศึกษาทั้ง 2 ช่วงชั้น นักเรียนมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
3. เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาและพัฒนาสมรรถภาพ
โรงเรียนจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

ในเขตบริการของโรงเรียน มี 7 หมู่บ้าน คือ 1. บ้านโนนป้อ หมู่ที่ 1 2. บ้าน
นาละเห หมู่ที่ 2 3. บ้านหนองสนม หมู่ที่ 4 4. บ้านคอนตัว หมู่ที่ 8 5. บ้านหนองขาม หมู่ที่ 9
6. บ้านคอนตัว หมู่ที่ 13 7. บ้านหนองสนม หมู่ที่ 15

จำนวนบุคลากร ของโรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว ปีการศึกษา 2552
ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 16 คน รวม 17 คน นักการภารโรง จำนวน 1
คน นักเรียน จำนวน 353 คน

การจัดการศึกษาและสภาพปัญหา

โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว มีการจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับอนุบาล

และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษา
ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 ดังนี้

การบริหารจัดการศึกษา พัฒนาระยะของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พัฒนาด้านวิชาการให้มีการประกันคุณภาพในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย
กำหนดการจัดการศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมาถึงแม้โรงเรียนจะได้พยายามอย่างเต็มที่ในการ
พัฒนาคุณภาพการศึกษาตามนโยบาย แต่ก็ยังพบว่ามีข้อจำกัดและจุดด้อยที่จะต้องได้รับการ
การปรับปรุงพัฒนาอยู่มาก มีปัญหาหลักที่ต้องแก้ไข ได้แก่คุณภาพผู้เรียนยังไม่มีคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการเรียนรู้ด้านวิชาการ การคิดวิเคราะห์
กระบวนการในการทำงาน การสร้างองค์ความรู้ และความอ่อนด้อยในด้านคุณธรรมจริยธรรม
ผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษายังไม่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา หน่วยงานระดับ
ท้องถิ่นขาดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร ด้านทรัพยากรยังขาด
แคลนงบประมาณและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงพอในการจัดการศึกษา ขาดแคลนครูที่มี
ความชำนาญเฉพาะทาง และมีครูไม่ครบชั้น ความต้องการคือโรงเรียนมีคุณภาพและได้
มาตรฐานการศึกษา มีครูครบชั้นและเป็นครูมืออาชีพ นักเรียนมีคุณภาพ มีงบประมาณที่
เพียงพอ และพอเหมาะกับขนาดของโรงเรียน

พื้นที่วิจัย

1. ลักษณะภูมิศาสตร์ โรงเรียนบ้านหนองสนมดอนควี้ ตั้งอยู่ระหว่างกลางของ
หมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน จำนวน 7 หมู่บ้าน อยู่ในเขต ตำบลก้ามปู อำเภอพยัคฆ
ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีอาณาเขตทิศเหนือจดเขตเทศบาลตำบลพยัคฆภูมิพิสัย และ
ตำบลลานสะแก ทิศใต้จดเขตตำบลถาวรแอน ทิศตะวันออกจดเขตตำบลนาสีนวน และทิศ
ตะวันตกจดเขตตำบลลานสะแก ลักษณะพื้นที่เป็นที่ทำนาสลับกับที่ดอนมีการปลูกไม้ยูคา
ลิปัดส และปลูกอ้อยเป็นบางส่วน มีป่าเบญจพรรณขนาดเล็กคือ โลกป่าจิกอยู่ในเขตบ้านหนอง
สนม

2. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ประชากร ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยอีสาน ใช้ภาษาอีสานเป็น
ภาษาพูด ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีเพียงส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นคนท้องถิ่นมี
อาชีพทำนา เป็นหลัก และการปลูกผักเพื่อนำไปขายที่ตลาดอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย บางส่วน
ค้าขายโดยในรถเร่ขายตามตลาดนัด มีหมู่บ้านหนองสนมทำข้าวหลามขายเป็นรายได้เสริมและ

เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลกำปูลีว มีบางส่วนที่ทำได้อย่างขายที่ในตัวอำเภอด้วย

2.2 การตั้งถิ่นฐาน ส่วนมากหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนเป็นชุมชนเก่าแก่มีอายุหลายช่วงอายุคน หมู่บ้านจะตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ ชุมชนเป็นชุมชนขนาดกลางลงไปถึงชุมชนขนาดเล็กมีความเอื้อเพื่อต่อกันในพื้นที่นี้

2.3 การคมนาคม เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านในเขตบริการถึงโรงเรียน เป็นถนนลาดยาง / ถนนคอนกรีต ระยะทางจากโรงเรียนถึงอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย เป็นถนนลาดยาง มีระยะทาง 3.5 กิโลเมตร ทำให้การคมนาคมไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวก ทั้งการติดต่อราชการหรือการขนส่งผลิตผลทางการเกษตร หรือเรื่องอื่น ๆ

2.4 การศึกษา ประชากรในท้องถิ่นได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกัน ตำบลกำปูลีวมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 3 โรงเรียนคือ โรงเรียนบ้านหัวหมูเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองสนมคอนตัว เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองผือเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับช่วงชั้นที่ 2 และมีวิทยาลัยการอาชีพอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย อีก 1 แห่ง

2.5 ศาสนา ประชากรในตำบลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนน้อยมากที่นับถือศาสนาคริสต์

2.6 ความเชื่อและประเพณี ประชากรในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธมีความเชื่อในปรัชญาทางพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ยึดถือในฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย มีพิธีกรรมที่เป็นความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ปะปนกับพิธีกรรมทางพุทธอยู่มากมาย ซึ่งแฝงอยู่ในวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น ตั้งแต่เกิดจนตายเช่น พิธีอยู่ไฟหรืออยู่กรรม พิธีเลี้ยงแม่ตอบหมอบ พิธีโกนผมไฟ พิธีบวชนาค พิธีต่ออายุ พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีสักอนิจจาเป็น พิธีขอขมาตัดบ่วงกรรม พิธีมัดตราสังข์ พิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศล เป็นต้น

2.7 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบพี่น้องนับถือกันและกันเหมือนญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนอีสานมานานแสนนานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ แต่ความสัมพันธ์เช่นนี้ ถึงแม้จะมีวัฒนธรรมของสังคมยุคใหม่เข้ามาแล้วก็ตาม

3. สภาพเศรษฐกิจ

3.1 การประกอบอาชีพในชุมชน เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นมีสภาพที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เป็นอำเภอหนึ่งในเขตของทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีการผลิตข้าวหอมมะลิมากที่สุดในประเทศไทย ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่นจึงยึดการทำนาเป็นอาชีพหลัก หมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนบ้านหนองสนมคอนคือก็เช่นกันยึดการทำนาเป็นอาชีพหลัก ส่วนอาชีพอื่น ๆ ถือว่าเป็นอาชีพเสริม เช่นการปลูกไม้ยูคาลิปตัส การปลูกผัก การทำข้าวหลาม การทำไถ่ย่าง การขายแรงงานตามห้างร้านบริษัทในตัวอำเภอ เป็นต้น

3.2 การจัดการปัจจัยการผลิต ประชากรในเขตบริการของโรงเรียนส่วนใหญ่เข้าใจและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ทำให้เกิดดินเสื่อมคุณภาพ ระบบนิเวศน์ขาดความสมดุลจึงหันกลับมาใช้ปุ๋ยชีวภาพและสารอินทรีย์ในการกำจัดศัตรูพืชตลอดจนการฟื้นฟูสภาพดินให้กลับมาเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์เช่นกาลก่อน

3.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรในเขตบริการของโรงเรียนส่วนใหญ่เข้าใจและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จากการร่วมมือของบุคคลหลาย ๆ ภาคส่วนในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น และเกิดจิตอาสาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมด้วยได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นอีกด้วย

3.4 ปัญหาของชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนชนบทที่มีความยากจน ทำให้มีการไปขายแรงงานต่างถิ่น พ่อแม่จึงปล่อยให้ลูกอยู่ในการเลี้ยงดูของ ปู่ ย่า ตา ยาย หรืออยู่กับญาติ ๆ ทำให้มีปัญหาคืออื่นตามมา เช่นปัญหาเรื่องผู้สาว ปัญหายาเสพติด ปัญหาการออกกลางคันในระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น

4. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน

ความหมายของกระบวนการทำงาน

ชอบ ลีซอ (2536 : 54-83) ได้กล่าวถึงความหมายของกระบวนการ ดังนี้ กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับเมื่อ พิจารณา ทั้งสองส่วนร่วมกันในทางบริบท (Context) ของการศึกษา

กรมวิชาการ(2545 : 36) ได้ให้ความหมายของ กระบวนการทำงาน หมายถึง การลงมือทำงานด้วยตนเอง โดยมุ่งเน้นการฝึกวิธีการทำงานอยู่เสมอ ทั้งการทำงานเป็นรายบุคคล การทำงานเป็นรายกลุ่ม ซึ่งจะทำให้สามารถ ทำงานได้บรรลุตามเป้าหมาย

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปความหมายของ กระบวนการทำงานได้ว่า เป็น กระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน ได้แก่ การวิเคราะห์งาน การวางแผนในการทำงาน การปฏิบัติงาน และการประเมินผลการทำงาน

ขั้นตอนของกระบวนการทำงาน

1. การวิเคราะห์งาน คือ การที่ผู้เรียนสามารถแจกแจงงานที่จะทำว่าเป็นงานประเภทใด ต้องใช้เครื่องมือและอุปกรณ์อะไรบ้าง มีขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างไร ฝึกให้ผู้เรียนมองงานออกโดยภาพรวมจะต้องทำอย่างไร
2. การวางแผนในการทำงาน คือ การที่ผู้เรียนสามารถวางแผนว่าใช้กำลังงานในการทำงานอย่างไร จะทำคนเดียวหรือทำหลายคน ถ้าทำหลายคนจะแบ่งหน้าที่กันอย่างไร ต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง ในการทำงานครั้งนี้จะต้องใช้เงินลงทุนในการทำงานบ้างหรือไม่ มากน้อยเพียงไร กำหนดวิธีการทำงานให้เป็นขั้นตอนตลอดจนทำงานสำเร็จ
3. การปฏิบัติงาน คือ การให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็น ไปตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนไว้ฝึกให้มีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน เช่น การพุดจาที่สุภาพ เหมาะสม การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันอดทน ความซื่อสัตย์ ฯลฯ สามารถตรวจสอบผลการทำงานของตนเองเป็นระยะๆ
4. การประเมินผลการทำงาน คือ การให้ผู้เรียนได้มีการประเมินทั้งการวางแผนก่อนทำงาน ขณะปฏิบัติงาน และเมื่อทำงานเสร็จ โดยขั้นการวางแผนหรือเตรียมทำงานให้ประเมินว่าได้วางแผนไว้รอบครอบ รัดกุมหรือไม่ จะเตรียมอะไรบ้าง ตรวจสอบดูแผนที่วางไว้ว่าเป็นไปได้หรือไม่ ขณะทำงานหรือปฏิบัติงานให้ประเมินว่า วิธีการทำงานเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงอย่างไรบ้าง และผลงานที่ปรากฏออกมาให้ประเมินว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มีข้อดี ข้อเสียอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้แก้ไข ปรับปรุงผลงานของตนให้ดีขึ้น

การวัดประเมินผลกระบวนการ

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้บรรลุผลตามเป้าหมายของการเรียนการสอนที่วางไว้ได้ควรที่แนวทาง ดังนี้

1. ต้องวัดและประเมินผลทั้งมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม รวมทั้ง โอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน
  2. วิธีการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
  3. ต้องเก็บข้อมูลที่ได้จากการวัด และ ประเมินผลตามความเป็นจริงและประเมินผลภายใต้ที่มีอยู่
  4. ผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้อง ไปสู่การแปลและข้อสรุปที่สมเหตุสมผล
  5. การวัดและการประเมินผลต้องมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ทั้งในด้านวิธีการวัด โอกาสของการประเมิน
- สิ่งที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า กระบวนการทำงานคือการทำงานอย่างมีขั้นตอน ประกอบไปด้วย การวางแผนงาน การดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนตามแผน มีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

5. แนวคิดและเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ของชุมชนและการจัดการความรู้ ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมในวิทยานิพนธ์นี้ ได้นำมาประยุกต์ใช้กับความรู้ท้องถิ่นในการศึกษาพบว่า ความรู้ท้องถิ่นจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมทางด้านความรู้อย่างหนึ่ง จากการศึกษาองค์ความรู้พบว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจกภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่ลงปฏิบัติ เพื่อให้ชุมชนของตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงเกิดเป็นความรู้ของชุมชน หรือความรู้ท้องถิ่น (Local Knowledge) ซึ่งมีความหมายและลักษณะของความรู้ชุมชน และกระบวนการสร้าง และการสืบทอดความรู้ท้องถิ่นไว้ดังนี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547)

ความหมายของความรู้ชุมชน

ชุมชนแต่ละชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันไป จึงพบว่าแต่ละชุมชนมีองค์ความรู้ที่ไม่เหมือนกัน แต่เราพบว่าชุมชนทุกชุมชนที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เหมือนกัน 4 ประการ ได้แก่

1. ความรู้ชุมชนเป็นความรู้เพื่อการปฏิบัติ เพื่อที่จะตอบปัญหาาร่วมกันของชุมชน อันเกิดขึ้นของปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ได้แก่ การทำมาหากิน การอยู่อาศัย การรักษาโรคของคนในชุมชน

2. ความรู้ของชุมชนเป็นความรู้ที่อยู่กับรากฐานค่านิยมทางศาสนธรรม เมื่อเกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน มุมมองที่มีต่อโลก หรือสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ จะมีค่านิยมทางศาสนธรรม เมื่อใช้ความรู้นั้นก็จะใช้ด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ใช่ว่าเพื่อการแข่งขันหรือหวังผลกำไร

3. ความรู้ของชุมชนเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นหรือบริบทที่ไม่เป็นสากล ไม่มีความรู้ที่เป็นทฤษฎี ไม่มีทฤษฎีที่ตายตัวในการหาความรู้ในแต่ละท้องถิ่น หากท้องถิ่นอื่นจะนำไปใช้ต้องนำไปประยุกต์ให้กับท้องถิ่นของตน ไม่สามารถหยิบเอาไปใช้โดด ๆ ได้เหมือนกับความรู้ที่เป็นสากลมีทฤษฎีตายตัว เช่น สูตรเคมี หากนำไปผสมกันที่ใดตามสูตรก็จะได้สารเคมีนั้น ๆ

4. ความรู้ของชุมชนเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งความรู้นั้นจะปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ได้อยู่ในตำราที่เมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงของตนเอง เช่น คนเรียนจบปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์ยังเชื่อเรื่องผีก็ได้ ส่วนความรู้ของชุมชนไม่ได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน เพราะฉะนั้นความรู้ กับวิถีชีวิต จึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดเวลากระบวนการสร้างและสืบสวนความรู้ท้องถิ่น

เมื่อชุมชนได้สร้างกระบวนการทำให้เกิดความรู้ในท้องถิ่น มีวิธีการจัดการเก็บความรู้ของตนแล้ว เพื่อให้ความรู้ของชุมชนมีการสร้างความรู้ใหม่ มีวิธีการจัดเก็บความรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ สืบทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จึงเกิดกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ในท้องถิ่นขึ้น ซึ่งมีกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ 4 ลักษณะด้วยกัน คือ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก./ 2547)

1. ความรู้ของชุมชนเป็นการสร้างความรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในท้องถิ่นร่วมกัน การแก้ปัญหาร่วมกันจึงกลายเป็นความรู้ของชุมชน คำตอบที่ได้ไม่สามารถทำคนเดียวได้ แต่จะต้องร่วมกันทำในชุมชน เช่น เรื่องการจัดการน้ำ คน ๆ เดียวไม่สามารถจัดการน้ำได้ ชุมชนต้องร่วมมือกันจัดการ วิธีการผลิตของชุมชนบังคับให้ต้องร่วมมือกัน คำตอบที่ได้จึงเป็นคำตอบสาธารณะเป็นคำตอบที่ชุมชนร่วมมือกัน

2. ความรู้ของชุมชนมีการถ่ายทอดระหว่างชุมชน ความรู้ในชุมชนอาจมาจากชุมชนอื่นจากการอพยพ เพราะชุมชนในอดีตมีการไปสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ด้วยการนำสิ่งของต่าง ๆ ไปแลกเปลี่ยนกัน มีการค้ากัน มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมทางด้านศาสนา อย่างนี้

เป็นต้น จะมีการนำเอาข่าวสารข้อมูล นำเอาความรู้จากที่อื่นเข้ามาในชุมชนของคน หรือ แม้แต่การอพยพย้ายของคนต่างถิ่นมาสู่ชุมชนก็นำเอาความรู้ของชุมชนอื่นเข้ามาด้วย ทำให้ ความรู้ของชุมชนไม่ถูกจำกัดตัวเองอยู่ในชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีการถ่ายทอดกัน ของชุมชนมาในอดีตตลอดเวลา

3. ความรู้ของชุมชนถูกสืบทอดโดยใช้คนในครอบครัวและชุมชน เพราะ ถึงแม้ว่าความรู้จะมาจากที่อื่น แต่ในการสืบทอดนั้นจะสืบทอดกันเองในชุมชน สืบทอด กันเองในครอบครัว โดยมีบ้านและวัด หรือมัสยิด เข้ามาช่วยส่งเสริมมุมมองทางศาสนธรรม ที่ออกมาในรูปแบบงานประเพณี

4. ความรู้ที่ถูกรักษาและสืบทอดไว้ โดยบุคคลที่เรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะในครอบครัวที่ประกอบอาชีพพิเศษ เช่น การตีเหล็ก การจักสาน การแกะสลัก หรือ พื่อเพลงแม่เพลง เป็นต้น อาชีพพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้มักจะมีผู้ที่เชี่ยวชาญหรือชำนาญรักษาไว้ และสืบทอดให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่สนใจฝากตัวเป็นศิษย์ จะพบว่าอาชีพพิเศษเหล่านี้ไม่ใช่ ความรู้ของชุมชนแท้ ๆ เพราะสามารถข้ามชุมชน ข้ามท้องถิ่นออกไปไกล ๆ ได้ อันทำให้เกิด ความสัมพันธ์กันในกลุ่มอาชีพพิเศษเหล่านั้น เป็นเครือข่ายผู้มีความรู้ในสายอาชีพพิเศษ ค้ำยัน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างความรู้ และการสืบทอดความรู้ของคนในชุมชน หรือท้องถิ่น ความรู้อื่น ๆ ของชุมชนที่เกิดขึ้น จะถูกผดุงรักษาไว้ สืบทอด และถูกใช้อยู่ใน ชุมชนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันความรู้ของผู้เชี่ยวชาญหรือความรู้พิเศษบางแขนงก็ถูกถ่ายทอด ข้ามชุมชนออกไป

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสืบทอดความรู้ของชุมชน

เมื่อมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเป็นอย่างมาก การเรียนรู้ของชุมชนถูกระทบ ส่งผลให้ มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ข, 2547)

1. ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากความเป็นปัจเจกชน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำวิถีการผลิต ถูกแยกออกให้ต่างคนต่างทำ การถ่ายทอดความรู้ร่วมกันลดลง เพราะไม่ทราบว่าจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น คนมีความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ คนที่เป็นตำรวจ คนที่เป็นครู คนที่รับจ้างเขาก็ไม่รู้ว่าจะเรียนเรื่องเกษตรอินทรีย์ไปทำไม เพราะขาดการลงมือทำร่วมกันของคนในชุมชน

2. ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากการสร้างของปัจเจกชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน แต่ไม่ได้เกิดจากการสร้างของคนในชุมชน เมื่อใดที่ไม่มีปราชญ์ชาวบ้านการ เรียนรู้ต่าง ๆ ของคนในชุมชนจะยังคงมีอยู่หรือไม่ เพราะการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเป็น เพียงการเรียนรู้เรื่องของเทคนิค เมื่อจะสืบทอดต่อกันไปก็เป็นการสืบทอดเรื่องของเทคนิค แต่ ขาวิญญาณของตัวความรู้ซึ่งต่างจากการเรียนรู้ที่เกิดจากคนในชุมชนลงมือทำร่วมกัน ซึ่งมีทั้ง สองอย่างร่วมกันอย่างแยกไม่ได้

3. ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากการฟื้นฟูความรู้ของชุมชนเป็น ลักษณะของการตอบปัญหาที่ลงมือปฏิบัติจริงของคนชุมชนที่ร่วมกันไม่ใช่การฟื้นฟูเรื่องของการปฏิบัติ เช่น ความรู้เรื่องของเกษตรอินทรีย์ของคนในชุมชนจะเป็นความรู้ที่เกิดจากการ ปฏิบัติจริง แตกต่างจากการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยที่เป็นความรู้ที่เป็นนามธรรม ไม่ได้เป็น ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ

4. ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากระบบการศึกษาที่ทำให้คนในชุมชน มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปการดำเนินชีวิตที่ปกติ ที่เมื่อก่อนเด็กอยู่กับพ่อแม่ ลุงป้า น้าอา คน เล่านั้นจะสอนให้เด็กเลี้ยงควาย ทำนา หรือทำอะไรมากมาย แต่ปัจจุบันการศึกษาทำให้เด็ก ต้องตื่นแต่เข้าไปโรงเรียน กลับถึงบ้านทำการบ้าน ทำรายงานส่งครูเด็กไม่ได้รับการสืบทอด ความรู้ของชุมชนทำให้ความรู้ของชุมชนขาดหายไป

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เน้นเครื่องมือหรือวิธีการในการเพิ่มมูลค่า ของกิจกรรม การจัดการความรู้ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบของความรู้ หรือความรู้เปิดเผย (Explicit) และความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit) โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสำนักของการ จัดการความรู้ มีโรงงานพิเศษที่นอกเหนือจากงานประจำ ความรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ (สุภวัณีย์ พลายน้อย, 2547)

1. ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะตัวบุคคล ที่ได้จากประสบการณ์ของบุคคลที่ถนัดกรองและเก็บเกี่ยวเป็นความรู้ของตน วิธีการที่ได้มา ของความรู้จากประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้โดยการพัฒนา (Learning by Development) การเรียนรู้โดยการทบทวนประสบการณ์ในอดีต (Learning from Post-project Review) และการเรียนรู้จากการเทียบเคียง (Learning by Benchmarking)

2. ความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้สื่อสารเผยแพร่ได้โดยสะดวก

การจัดการความรู้ของสังคมไทยในอดีต จะพบว่าการจัดการความรู้มีหลายลักษณะ อาจเป็นการสร้างความรู้ใหม่เสริมต่อจากความรู้เดิม การถ่ายทอดความรู้หรือการจัดเก็บความรู้แต่สิ่งที่สำคัญคือ การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ในสังคมไทยมีการจัดการความรู้ในลักษณะต่าง ๆ มากมายหลายลักษณะ ความรู้ในสังคมไทยเป็นความรู้ที่สั่งสมฝังลึกในตัวคนมากกว่าจะเป็นความรู้ในเชิงเปิดเผย ที่จะเขียนเผยแพร่ต่อสาธารณะ ความรู้ทั้งสองลักษณะมีข้อดีและข้อด้อยภายในตัวมันเอง เพราะลักษณะของความรู้ที่สั่งสมในตัวคนหากไม่มีการบันทึกไว้ก็จะสูญสลายไปพร้อมกับผู้ที่มีความรู้นั้น แต่การใช้ความรู้นั้นหากไม่มีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปด้วย จะทำให้ผู้ที่นำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด (ศุภวัฒน์ พลายน้อย, 2547)

6. แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

วิทยาศาสตร์ หมายถึง ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่ใช้หาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (นุจรินทร์ คำแพง, 2544) ดังนั้น การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่แท้จริง ในปัจจุบันมิได้มุ่งเฉพาะเนื้อหาความรู้ที่ได้จากการค้นคว้า และเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระเบียบ แต่หมายถึงกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้วยการสอนวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง ควรให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนวิทยาศาสตร์ ได้กำหนดพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ไว้ 5 ประการ ดังนี้ คือ

มีความรู้ความเข้าใจใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์

1. มีการนำความรู้ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้
2. มีเจตคติ และความเข้าใจ
3. มีทักษะในการปฏิบัติ

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Process of Science) คือ พฤติกรรมที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือซึ่งการดำเนินการต้องอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Science Process Skill) และเจตคติทางวิทยาศาสตร์หรือจิตวิทยาศาสตร์ (Scientific Attitude)

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นวิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้แสวงหาความรู้ แก้ปัญหา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ระบุปัญหา

2. ตั้งสมมุติฐาน
3. ทำการทดลอง
4. สังเกตขณะทดลอง
5. รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล
6. ตรวจสอบข้อมูล
7. สรุปผลการทดลอง

การดำเนินการแก้ปัญหา โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด นั้น ขึ้นอยู่กับ ผู้ดำเนินการจะมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มากน้อยเพียงใด ซึ่งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เปรียบเสมือนเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหา

7. แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความหมายการจัดการความรู้ (Knowledge Management) การจัดการความรู้ เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะช่วยเสริมเติมเต็มในการศึกษา และการศึกษาช่วยให้การจัดการความรู้มีระดับของความลุ่มลึกเพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงได้กว้างขวางขึ้น การจัดการความรู้ช่วยให้สามารถนำเอาความรู้ในคนออกมาใช้งานและยกระดับการเรียนรู้ได้สูงขึ้น เพราะหลักการของการจัดการความรู้เชื่อว่าทุกคนที่ทำงานหรือดำรงชีวิตต่างก็มีความรู้ตระกูล “ความรู้ในคน” ทุกคน ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ในกระบวนการเรียนที่มีการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ ความหมายการจัดการความรู้ นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช วิจารณ์(2547) การจัดการความรู้ที่แท้จริงเป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เป็นการดำเนินกิจกรรมกันในกลุ่มผู้ทำงานเพื่อช่วยกันดึง “ความรู้ในคน” และ “คว่ำ” (capture) ความรู้ภายนอกองค์กรมาใช้ในการทำงาน และคอย “คว่ำ” ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานเอามายกระดับความรู้ และนำกลับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น

กล่าวโดยสรุปการจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งส่งผลให้เกิดเกลียวความรู้ (Knowledge spiral) เพื่อให้เกิดความงอกงามของความรู้ใหม่ ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานต่อไป

กรณก ทิพรสและพิชัย ตั้งภิญโญพิศุณ (2548) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการของการเก็บรวบรวมความรู้ในองค์กรและนำความรู้ที่เก็บรวบรวมจากบุคลากรแต่ละคนมาถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเป็นการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร รวมถึงการจัดเก็บความรู้ไว้เป็นทรัพย์สินที่คงอยู่กับองค์กรตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับ วุฒิสถิติ พิศสุวรรณ(2548) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นการจัดการสารสนเทศและความรู้ที่นับว่าสำคัญหรือเป็นทรัพย์สินที่เป็นนามธรรม (Intangible Asset)ซึ่งมีความสำคัญที่องค์กรต้องใช้ในการสร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน โดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาองค์กรมีความได้เปรียบ

ฐิติพร ชมภูคำ (2548) กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการที่ว่าด้วยการนำเอาความรู้และความเข้าใจถึงการทำงานร่วมกันของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันในองค์กรมาเก็บรวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นประโยชน์ในการสร้างคุณค่า เพื่อความแตกต่างและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ธีระ รุณเจริญ (2550) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย 3 ประการ ไปพร้อม ๆ กัน คือ การบรรลุเป้าหมายของงาน การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

Nonaka และ Takeuchi (1995) ได้นำเสนอตัวแบบทางทฤษฎีการสร้างความรู้ อย่างเป็นพลวัตนี้ โดยยึดหลักสมมติฐานที่สำคัญว่า ความรู้ของมนุษย์ถูกสร้างขึ้นและขยายออกไปโดยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างความรู้โดยนัยกับความรู้โดยชัดแจ้ง เราเรียกปฏิสัมพันธ์นี้ว่า “การเปลี่ยนสภาพความรู้ (knowledge conversion)” นั่นคือการเปลี่ยนสภาพความรู้ จะทำให้เกิดการสร้างความรู้ขึ้นนั่นเอง ซึ่งในการสร้างความรู้จะเกิด “เกลียว (Spiral)” เกลียวเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้โดยนัยกับความรู้โดยชัดแจ้ง และถูกยกระดับขึ้นอย่างเป็นพลวัตจากการสร้างความรู้ระดับต่าง สู่ระดับที่สูงขึ้น เป็นเช่นนี้วนออกไปเรื่อยๆ คล้ายคั้งเกลียวความรู้ (Knowledge spiral)

หลักสำคัญของทฤษฎีอยู่ที่การอธิบายว่าเกลียวเกิดขึ้นได้อย่างไร Nonaka และ Takeuchiเสนอการเปลี่ยนแปลงสภาพความรู้ สี่รูปแบบ (modes) ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้โดยนัยและความรู้โดยชัดแจ้งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้เกิดวงจรที่เราเรียกกันว่า SECI เป็นวงกลมที่ขยายขนาดไปเรื่อยๆ ทำให้ได้ความรู้ที่มีพลังเป็นอย่างมาก

การเปลี่ยนความรู้ 4 รูปแบบคั้งกล่าวข้างต้น และทำให้เกิดวงจรที่เราเรียกกันว่า

SECI Model ได้แก่ Socialization Externalization Internalization และ Combination
พิจารณาได้ ดังนี้

Socialization หรือการถ่ายทอดทางสังคม เป็นการสร้างสรรค์ความรู้จากความรู้
โดยนัย (Tacit knowledge) การถ่ายทอดทางสังคม เป็นกระบวนการของการแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ร่วมกัน และทำให้เกิดการสร้างความรู้โดยนัยโดยตรงจากผู้อื่น โดยไม่ต้องใช้
ภาษา หรือในกรณีของคนตกลานทำกับหัวหน้างานและเรียนรู้ช่างฝีมือ โดยไม่ได้เรียนรู้จาก
การใช้ภาษา แต่มีการเรียนรู้และได้มาซึ่งความรู้โดยการสังเกต ทำเลียนแบบ และฝึกฝนอบรม
โดยการปฏิบัติจริง หลักสำคัญของการได้มาซึ่งความรู้โดยนัยนี้คือ ประสบการณ์ ถ้าไม่มีการ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันก็จะเป็นการยากลำบากอย่างยิ่ง ตัวอย่างที่เราพบเห็นได้ใน
ชีวิตประจำวันของเราเช่น เมื่อสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็กได้เห็นชาวบ้านในชุมชนนำลูกของตน
ไปฝากฝังไว้ที่ร้านซ่อมจักรยาน เป็นเด็กฝึกงานเพื่อให้เรียนรู้การซ่อมจักรยานกับเจ้าของร้าน
(Tacit Knowledge) เด็กฝึกงานนี้จะคอยเป็นลูกมือ ทำโน่น ทำนี่ ให้แก่เจ้าของร้านซ่อม
จักรยานไปเรื่อยๆ อันเป็นการฝึกฝนอบรมโดยการปฏิบัติงานจริง พร้อมกันนี้เด็กฝึกงาน ยัง
ได้สังเกตและทำเลียนแบบการสร้างจักรยานจากเจ้าของร้าน และมีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอด
ประสบการณ์ในการซ่อมจักรยานมาเป็นของตน เมื่อทำไปนานๆ เจ้าจะเกิดทักษะและมีความ
ชำนาญขึ้น (Tacit Knowledge) และได้ออกไปเปิดร้านซ่อมจักรยานของตนเอง

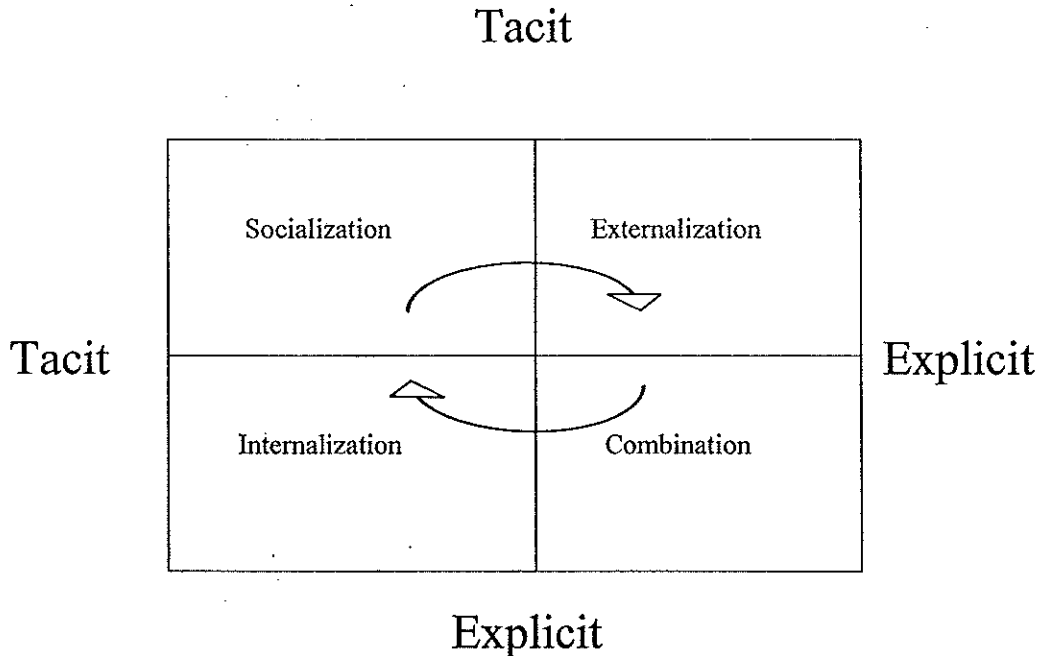
Externalization หรือการทำให้ปรากฏสู่ภายนอก เป็นการสร้างสรรค์ความรู้
จากความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge)
การสร้างสรรค์ความรู้ในลักษณะนี้มักจะเห็นจากกระบวนการสร้างแนวคิด และถูกกระตุ้น
โดยการสนทนาหรือการสะท้อนภาพความคิดเห็นในภาพรวม เมื่อเราพยายามสร้างความคิด
รวบยอดในภาพบางอย่าง ส่วนใหญ่เรามักแสดงออกถึงสาระสำคัญของมันโดยใช้ภาษา
การเขียนเป็นการกระทำอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนความรู้โดยนัยไปสู่ความรู้ที่ชัดเจน แต่
การแสดงออกเป็นคำพูดนั้นยังไม่เพียงพอ ดังนั้นการอุปมาเป็นวิธีการที่คืออย่างหนึ่งใน
การแสดงออกถึงเนื้อหาที่ “ ไม้ฉากกล่าวออกมาเป็นคำพูดได้ ” ตัวอย่างเช่น คำขวัญ (slogan)
นิทาน (story) การเปรียบเทียบสิ่งที่คล้ายกัน (analogy) หรือใช้สัญลักษณ์ (symbol) บางอย่าง
สามารถสรุปคำอธิบายที่มีความหมายซับซ้อน

Combination หรือการหลอมรวมเข้าด้วยกัน เป็นการสร้างสรรค์ความรู้ที่ชัด
แจ้ง ((Explicit Knowledge) มาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) การสร้างสรรค์
ความรู้ในลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับการหลอมรวมองค์ความรู้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น เอกสาร

การประชุม การสนทนาทางโทรศัพท์ หรือการติดต่อสื่อสารทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ฯลฯ แล้วจัดองค์ประกอบของข้อมูล ของข่าวสารที่มีอยู่ใหม่ โดยการแยกประเภท การเพิ่ม การร่วมกัน และจัดกลุ่มความรู้โดยชัดแจ้ง (ดังที่ดำเนินการในฐานะข้อมูลคอมพิวเตอร์) ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้ใหม่ การสร้างความรู้ดำเนินการในรูปแบบของการศึกษา ผูกอบรม อย่างเป็นทางการ ในโรงเรียนมักใช้รูปแบบนี้การศึกษา MBA เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งของรูปแบบนี้ ตัวอย่างเช่น คนฝึกงานคลังถั่วข้างต้น ที่มีความรู้ความชำนาญและได้เป็นหัวหน้างาน แล้วต่อมาได้ทำการค้นคว้ารวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ ประกอบกับความรู้ในคู่มือการปฏิบัติงานของตน ซึ่งเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) นำมาสังเคราะห์ หลอมรวมความรู้เข้าด้วยกันให้เป็นความรู้ใหม่และจัดทำรูปเล่มเผยแพร่เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ต่อ

Internalization หรือการทำให้เข้าสู่ข้างใน เป็นการสร้างสรรค์ความรู้จากความรู้จากความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้โดยนัย/ความรู้ในตน (Tacit Knowledge) การสร้างความรู้ในลักษณะนี้กระทำได้โดยการไปศึกษา แสวงหาความรู้จากภายนอกตนซึ่งเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และผ่านการเรียนรู้โดย การปฏิบัติ (learning by doing) แล้วเกิดเป็นความรู้ของตนเองขึ้น (Tacit Knowledge) จะเห็นว่าการจัดการความรู้ ตามแนวคิด SECI Model ของ Nonaka และ Takeuchi คือการทำให้ความรู้ 2 ประเภท เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะระหว่างกัน ดังนี้

SECI Model

ภาพที่ 1 SECI Model ของ Nonaka และ Takeuchi

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติโดย บุญดี บุญญาภิจ และคณะ (2547) ได้ศึกษากรอบความคิดของการจัดการความรู้และสรุปเป็นขั้นตอน หลักของกระบวนการความรู้เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ที่มีอยู่เดิมภายในองค์กรและความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)

การค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้าง ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้ อะไรที่องค์กรจำเป็นต้องมี ทำให้องค์กรทราบว่าขาดความรู้อะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่วไปองค์กรสามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือ การทำแผนที่ความรู้ ในขั้นตอนนี้เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กรจัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้้องค์กรวางแผนขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้คือช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์กร ทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งก่อนให้เกิดความสับสนเปลืองในการจัดเก็บและรวบรวม และทำให้นุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมี

ความรู้อะไรและจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นว่าองค์กรมีความรู้
อะไร และจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทาง
ความรู้ที่องค์กรสามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดขยายความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ
รวมทั้งการใช้เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้าย
แหล่งข้อมูลความรู้ต่อระบบต่างๆ ในองค์กร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

จากแผนที่ความรู้ องค์กรจะทราบว่ามีความรู้ที่จำเป็นต้องมีอยู่หรือไม่ ถ้ามี
แล้วองค์กรก็จะต้องหาวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายไม่เป็น
ที่มารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่
จำเป็นต้องมีแต่ยังไม่มียังนั้น องค์กรอาจสร้างความรู้ดังกล่าวจากความรู้เดิมที่มีอยู่ก็ได้ หรือนำ
ความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ นอกจากนี้องค์กรอาจจะต้องพิจารณากำจัดความรู้ที่ไม่จำเป็น
หรือล้าสมัยทิ้งไปเพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บความรู้เหล่านั้น หัวใจสำคัญของขั้นตอน
นี้คือ การกำหนดเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการและการคัดจับความรู้ดังกล่าวให้ได้ปัจจัยสำคัญที่
จะทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จคือบรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กรที่เอื้อให้
บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อใช้ในการสร้างความรู้ใหม่ๆ
อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ระบบสารสนเทศก็มีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก
กันได้รวดเร็วขึ้นและทำให้การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้
ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบนั้น
หมายถึงการจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหา
การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว การแบ่งชนิดหรือประเภทของรูขุมนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้
นำไปใช้อย่างไรและลักษณะการทำงานของบุคลากรในองค์กรเป็นแบบไหน โดยทั่วๆ ไปการ
แบ่งประเภทความรู้จะแบ่งตามสิ่งต่อไปนี้

3.1 ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญของบุคลากร (เช่น การจัดทำทำเนียบ
ผู้เชี่ยวชาญ)

3.2 หัวข้อ/หัวเรื่อง

3.3 หน้าที่/กระบวนการ

3.4 ประเภทของผลิตภัณฑ์ บริการ กลุ่มตลาด หรือกลุ่มลูกค้า ความครอบคลุม (แนวราบ) และความละเอียด (แนวตั้ง) ของการแบ่งประเภทของความรู้จะขึ้นอยู่กับการใช้ความรู้นั้นๆ เช่น ถ้าเป็นความรู้ที่มีผู้ใช้มากและหลากหลายประเภท แต่ถ้าเป็นความรู้ที่ใช้เฉพาะกลุ่มการแบ่งจะไม่ครอบคลุมมากนักแต่จะลงลึกในรายละเอียด

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

นอกจากการจัดทำสารบัญความรู้ที่เป็นระบบแล้วองค์กรต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่ายซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ คือ

4.1 การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กรจะช่วยให้การป้อนข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ การจัดเก็บ การค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก และรวดเร็ว

4.2 การใช้ “ภาษา” เดียวกันทั่วทั้งองค์กรนั้นคือ องค์กรควรจัดทำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความ ความหมายของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันซึ่งจะช่วยให้ตรงกันซึ่งจะช่วยให้การป้อนข้อมูล/ความรู้การแบ่งประเภทและการจัดเก็บได้มาตรฐานเดียวกัน ที่สำคัญต้องมีการปรับปรุงอภิธานศัพท์ให้ทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งต้องให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและเปิดใช้ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

4.3 การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีในแง่ต่างๆ เช่น ความครบถ้วน เทียบตรง ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

ความรู้ที่ได้มานั้นจะไร้ค่าหากไม่ถูกนำไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นองค์กรจะต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ทั้งความรู้ประเภท Explicit และ Tacit โดยทั่วไปการส่งหรือการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้มี 2 ลักษณะคือ

5.1 “Push” (การป้อนความรู้) คือการส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้ใช้ โดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการหรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นแบบ “Supply-based” เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ข่าวสารต่างๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร ซึ่งโดยทั่วไปมักจะทำให้ผู้รับรู้สึกว่าได้รับข้อมูล/ความรู้มากเกินไปหรือไม่ตรงตามความต้องการ

5.2 “Pull” (การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้) คือ การที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่ต้องการเท่านั้น ซึ่งทำให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูล/ความรู้ที่ไม่

ต้องการมากเกินไป (Information Overload) การกระจายความรู้แบบนี้เป็นแบบ “Demand-based” องค์กรควรทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการกระจายความรู้แบบ “Push” และ “Pull” เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้ข้อมูล/ความรู้

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

จากการทำเอกสาร จัดทำฐานความรู้ รวมทั้งการทำสมุดหน้าเหลืองโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะช่วยให้เข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวใช้ได้ดีสำหรับความรู้ประเภท Explicit เท่านั้น สำหรับการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท tacit นั้นจะต้องทำการพบปะกันตัวต่อตัวหรือเป็นกลุ่ม หรือที่ Ikujiro Nonaka เรียกว่า “Socialization” ซึ่งอาจทำได้ในหลายรูปแบบ จากการศึกษาพบว่าองค์กรส่วนใหญ่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างทั่วถึงเท่าไรนัก

จะเห็นได้ว่าอุปสรรคส่วนใหญ่เป็นเรื่องของทัศนคติและวัฒนธรรมองค์กร สิ่งที่ทำทนายก็คือองค์กรจะอย่างไรเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนส่วนใหญ่ให้เห็นประโยชน์ของการแบ่งปันความรู้ เปิดกว้าง และยอมรับกันมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์

การแบ่งปันความรู้ประเภท Tacit นั้นทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมองค์กร ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีผสมผสานเพื่อให้บุคลากรได้เลือกใช้วิธีการตามความถนัด และสะดวก วิธีการหลัก ๆ มีดังนี้

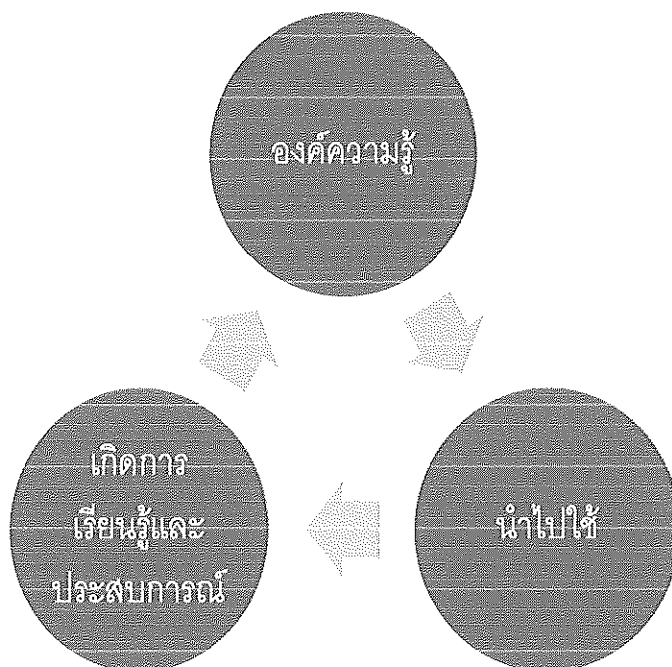
- 6.1 ทีมข้ามสายงาน (Cross-Functional Team)
- 6.2 Innovation & Quality Circles (IQCs)
- 6.3 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice หรือ CoP)
- 6.4 ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System)
- 6.5 การสลับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน

(Secondment)

- 6.6 เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

7. การเรียนรู้ (Learning)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้คือการเรียนรู้ของบุคลากร และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร ดังนั้น ขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะถึงแม้องค์กรจะมีวิธีการในการกำหนด รวบรวม คัดเลือก ถ่ายทอด และแบ่งปันความรู้ที่ดีเพียงใดก็ตาม หากบุคคลไม่ได้เรียนรู้และนำไปใช้ ประโยชน์ก็เป็นการสูญเปล่าของเวลาและทรัพยากรที่ใช้ ดังคำกล่าวของ Peter Senge ที่ว่า “ความรู้คือความสามารถในการทำอะไรมากกว่าตามอย่างมีประสิทธิภาพ (Knowledge is the capacity for effective actions)” องค์กรจะต้องกระตุ้นและสร้างบรรยากาศที่ทำให้บุคลากรทุกคนกล้าคิด กล้าทำ กล้าลองผิดลองถูก โดยผู้บริหารจะต้องยอมรับผลลัพธ์ที่จะออกมาไม่ว่าจะเป็น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเพราะกระบวนการเรียนรู้มิได้ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ แต่มาจาก ประสบการณ์ที่ได้รับในการลงนำความรู้ที่ได้มาฝึกปฏิบัติหากล้มเหลวก็จะไม่ทำผิดซ้ำสองอีก อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะต้องสอดคล้องกับทิศทางและค่านิยมของ องค์กรด้วยการเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมายซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ ใหม่ๆ อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

ภาพที่ 2 วงจรการเรียนรู้

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อน ขบวนการจัดการความรู้ในสังคมไทย โดยส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถในการ ดำเนินการจัดการความรู้ในบริบทและรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคม ความรู้และสังคมเรียนรู้ โดยการสร้าง “ศาสตร์” ด้านการจัดการความรู้ในสังคมไทย และสร้าง “สุขภาวะ” ทางสังคมและทุนทางสังคมไปพร้อมๆ กัน เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีการ จัดการความรู้เหมาะสมภายใต้บริบทของตัวเอง สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคมจึง กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้คือ (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548)

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิด โครงการ “พัฒนาและวิจัย” (D & R) รูปแบบ การดำเนินการจัดการความรู้ในกลุ่มหน่วยงาน หรือองค์กร
  2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิด โครงการ “พัฒนาและวิจัย (D&R) รูปแบบการ ดำเนินการจัดการความรู้เป็นรายประเด็น (issue) ในภาคเศรษฐกิจพอเพียง หรือภาคชุมชน อาทิ เช่น ประเด็นเรื่องเกษตรยั่งยืน, การพัฒนาเมล็ดพันธุ์, ธุรกิจชุมชน, การเรียนรู้แบบบูรณาการใน พื้นที่ ฯลฯ
  3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ทำงานดำเนินการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อผลงาน ที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการทำงาน ทำให้ องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
  4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้และฝึกทักษะ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในบริบทต่างๆ
  5. เชื่อมโยงหลักการและวิธีการจัดการความรู้เข้าสู่โครงการเพื่อสังคมที่มีการ ดำเนินการอยู่แล้ว โครงการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ
  6. จัดมหกรรมความรู้ หรือตลาดนัดความรู้ เพื่อเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ความเป็น สังคม แห่งการเรียนรู้ โดยการจัดมหกรรมดังกล่าวที่มีทั้งเป็นรายพื้นที่และรายประเด็น
- ดังกล่าวข้างต้นน่าจะกล่าวได้ว่า สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคมเป็น “หัวขบวน” ของการจัดการความรู้ (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548) ใน รูปแบบที่เน้นความรู้ฝังลึกที่อยู่ในคน และแนบแน่นอยู่กับการปฏิบัติเน้นการเชื่อม โยงเป็นเนื้อ เดียวกันกับงานประจำ เน้นการจัดการความรู้โดยผู้ปฏิบัติที่มีผู้จูงประกายและช่วยเหลือ สนับสนุนเชิงระบบ เชิงทรัพยากร เพื่อเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักขององค์กรซึ่งเน้นให้เกิดการ ส่งเสริมการดำเนินการในระดับจุลภาค และระดับมหภาคให้เกิดพลังเสริมซึ่งกันและกัน โดยใน

ภาพรวมของระดับมหภาคมุ่งที่จะเป็นภาคีขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคม/เศรษฐกิจฐานความรู้ในทุกภาคส่วน และในระดับจุลภาค มุ่งสร้างทักษะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความรู้ระดับกลุ่มอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ระดับบุคคลให้เกิดความมั่นใจในตนเอง มั่นใจในศักยภาพของการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเองร่วมกับเพื่อนร่วมงาน อันจะนำไปสู่การเป็นบุคคลเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับวัฒนธรรม เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมระดับองค์กร เกิดองค์กรเรียนรู้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ในฐานะผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม ได้ให้แนวคิดและแนวทางในการจัดการความรู้ไว้ในหนังสือ “การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ” (วิจารณ์ พานิช. 2548) ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

1. การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่คนจำนวนหนึ่งทำร่วมกันไม่ใช่กิจกรรมที่ทำโดยคน คนเดียว
2. การจัดการความรู้ที่ถูกต้องจะต้องเริ่มที่งานหรือเป้าหมายของงาน
3. เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการความรู้ คือการที่กลุ่มคนที่ดำเนินการจัดการความรู้ร่วมกันมีชุดความรู้ของตนเองที่ร่วมกันสร้างเองสำหรับใช้งานของตน คนเหล่านี้จะสร้างความรู้ขึ้น ใช้เองอยู่ตลอดเวลา
4. การจัดการความรู้ไม่ใช่กิจกรรมที่ดำเนินการเฉพาะหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องความรู้แต่เป็นกิจกรรมที่แทรกแฝง หรือในภาษาวิชาการเรียกว่า บูรณาการอยู่กับทุกกิจกรรมของการทำงาน และที่สำคัญ ตัวการจัดการความรู้เองก็ต้องการการจัดการด้วย
5. การจัดการความรู้เป็นทักษะประมาณร้อยละ 80-90 มีส่วนที่เป็นทฤษฎีเพียงร้อยละ 10-20 ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้โดยการอ่านหรือฟังการบรรยายไม่ได้ผลจะเข้าใจ การจัดการความรู้ได้ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
6. การจัดการความรู้ไม่ใช่สิ่งต่อไปนี้
  - 6.1 ไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเอง
  - 6.2 ไม่ใช่สูตรสำเร็จเพื่อการบรรลุผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
  - 6.3 ไม่มีวิธีการที่เป็นสูตรสำเร็จตายตัว
  - 6.4 ไม่ใช่การนำความรู้มาจัดระบบ หรือที่เรียกว่านำมาทำ Package เพื่อให้เหมาะสม ต่อผู้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์
  - 6.5 ไม่ใช่การดำเนินการ “ถอดความรู้” จากกิจกรรมพัฒนาชุมชน หรือพัฒนาชนบท

6.6 ไม่ใช่กิจกรรมรวบรวมความรู้ นำไปใส่ในคอมพิวเตอร์ หรือใส่ไว้ในเว็บไซต์ เพื่อให้บริการผู้อื่น

7. การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการ ต่อความรู้ ได้แก่

7.1 การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็น หรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร

7.2 การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ

7.3 การปรับปรุง คัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งานของคน

7.4 การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการของคน

7.5 การนำประสบการณ์จากการทำงานและการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัดขุมความรู้ออกมาบันทึกไว้

7.6 การจัดบันทึก “ขุมความรู้” และแก่นความรู้สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการจัดการความรู้จึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเอง เป็นประเด็นหลุมพรางข้อที่ 1 ของการจัดการความรู้ เมื่อไรก็ตามที่มีการเข้าใจผิดเอาการจัดการความรู้เป็นเป้าหมาย ความผิดพลาดก็เริ่มเดินเข้ามา อันตรายที่เกิดตามมาคือการจัดการความรู้เทียมหรือปลอม เป็นการดำเนินการเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีจัดการความรู้เท่านั้น

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงการจัดการความรู้ไว้ในหนังสือ “การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข” (ประเวศ วะสี. 2548) ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

1. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) มีความหมายจำเพาะว่า หมายถึง การจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน หาทางนำออกมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้คงาม และมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้คงาม และใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และกาลเทศะยิ่งขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน ข้อสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมดที่ร่วมในกระบวนการ ก่อให้เกิดปัญญา ร่วมทำให้แก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องต่างๆ ได้สำเร็จ

2. แนวคิดและวิธีการในเรื่องการจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเรียนรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติ แต่อย่าไปติดอยู่เฉพาะทางเทคนิคและคิดแบบกลไกเท่านั้น ในเรื่องการจัดการ

ความรู้มีมิติทางนามธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของความหมายในทางลึกที่ถ้าเข้าใจระลึกถึง และบ่มเพาะให้กองงามยิ่งขึ้น จะพูนพลังให้กับการจัดการความรู้อย่างวิจิตร และมโหฬาร

3. การจัดการความรู้ มีพื้นฐานอยู่ที่การให้คุณค่าแก่ความรู้ที่อยู่ในตัวคนทุกคน จึงเป็นรูปธรรมแห่งการปฏิบัติที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน
  4. การจัดการความรู้เน้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันควรเจริญธรรมะ 4 ประการคือ ความเอื้ออาทร, ความเปิดเผย, ความจริงใจ, ความเชื่อถือไว้วางใจกัน
  5. การจัดการความรู้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติอันจะทำให้เกิดอิทธิปัญญา หรือเพื่อความสำเร็จ
  6. การจัดการความรู้นำไปสู่การถักทอโครงสร้างใหม่จากโครงสร้างทางคั้ง และโครงสร้างแบบตัวใครตัวมัน ไปสู่การเป็นเครือข่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่งนัก เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานที่ไม่เคยทำได้สำเร็จด้วยวิธีใช้ความรุนแรง แต่สำเร็จได้ด้วยการจัดการความรู้อันประณีตที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติโครงสร้างใหม่จะปลดปล่อยมนุษย์ไปสู่ศักยภาพ เสรีภาพและความรู้
  7. การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นหัวใจของการจัดการความรู้ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกระบวนการทางปัญญา การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจะใช้ความรู้ทุกชนิดที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติเข้ามาสู่การเรียนรู้ร่วมกัน แม้การจัดการความรู้จะเน้นที่การเอาความรู้ในตัวตนเป็นฐาน แต่ไม่ได้รังเกียจความรู้ในตำราหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
  8. การจัดการความรู้จัดวางตำแหน่งแห่งหนของความรู้ประเภทต่างๆ โดยวางความรู้ในตัวตนเป็นฐานเพื่อความแข็งแกร่งและสมดุล แล้วเอาความรู้ในตำราหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาต่อยอดอย่างสมประโยชน์ให้คงงามและมีประโยชน์ยิ่งขึ้น
- ดังกล่าวข้างต้นแล้วจะเห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ในฐานะกระบวนการที่ส่งเสริมศักยภาพบูรณาการของมนุษย์ รวมทั้งการจัดการความรู้เป็นเรื่องของการพัฒนาความเข้มแข็งของสังคมที่ประกอบด้วยศีลธรรมขั้นพื้นฐานคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียม เกิดภราดรภาพส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ เกิดความเป็นชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมจากโครงสร้างแนวคั้งสู่โครงสร้างเครือข่าย สู่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ การอยู่ร่วมกันด้วยสันติคือศีลธรรม ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการความรู้คือศีลธรรม

ครูบาทูถินันท์ ปรัชญพฤทธิ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ไว้ในหนังสือ “คืนคืนได้ : การจัดการความรู้ชาวบ้านฉบับคำราดิน” (สุถินันท์ ปรัชญพฤทธิ. 2548) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. การจัดการความรู้คือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจนกระทั่งทำให้เราพบจุดเด่นจุดขึ้นเฉพาะด้านนั้นๆ ที่แปลกคือกระบวนการจัดการความรู้จะมีความหลากหลายพลิกแพลงได้ไม่มีวันจบสิ้น
  2. ในยุคที่ความรู้ใหม่ๆ มีมากมายท่วมหัวแต่พวกเรากลับขาดแคลนความรู้ ความรู้ไม่พอใช้ทำทำว่าจะเอาไม่รอดเสียด้วยสิ เมื่อเป็นเช่นนี้คงต้องใคร่ครวญกันบ้างละว่าทำไมพวกเราถึงบริหารจัดการความรู้ไม่ได้ ทำไมระดับความรู้จึงขาดๆ เกินๆ ทำอย่างไรชีวิตจึงจะเคลื่อนตามความรู้ใหม่ได้
  3. ภูมิปัญญาแต่ละคนจะเป็นเครื่องมือการจัดการความรู้เบื้องต้นที่มีประสิทธิภาพที่สุดในโลก
  4. การดำเนินการจัดการความรู้ในลักษณะเครือข่ายทำให้เรามีสมาชิกหลายระดับ หลายคุณสมบัติ หลายความสามารถ ศักยภาพที่แตกต่างกันจึงเป็นเสน่ห์ของการจัดการความรู้ระดับชุมชน ในขั้นนี้เพียงเราใช้ความคิด ความเห็นประกอบกับสิ่งที่เขาเขียน สิ่งที่เขาปฏิบัติในพื้นที่ของเขาเองก็จะเป็นสะพานที่เชื่อมเดินระหว่างความรู้เก่าไปหาความรู้ใหม่
- จากการได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เห็นได้ว่า การจัดการความรู้มีความเป็นสหสาขาวิชาที่บูรณาการในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้คน โดยใช้ทุนทางปัญญาอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทของตัวเอง ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการเพื่อค้นหาความรู้และดึงความรู้ฝังลึกของบุคคลออกมาใช้งาน สำหรับสร้างคุณค่าเพิ่มในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านฐานการเรียนรู้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแต่ละคนมีชุดความรู้ของตนเอง ที่ร่วมกันสร้างเองสำหรับใช้งานของตนเอง รวมทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยการจัดการความรู้จะมีสถานะเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาองค์กร ภายใต้การสร้างกลไกให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่มีพื้นฐานอยู่ที่การให้คุณค่าแก่ความรู้ในตัวคนทุกคน พัฒนาความเข้มแข็งของสังคม ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้งานและความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคนพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กร และพัฒนาความเป็นชุมชนในที่ทำงาน ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นทักษะ 90 ส่วน และเป็นทฤษฎี 10 ส่วน (วิจารณ์ พานิช. <http://www.kmi.or.th>) ซึ่งการจัดการความรู้ที่แท้จริงเป็นการดำเนินการโดยผู้ปฏิบัติงานร่วมกันทำงานให้เกิดผลงานของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และด้วยประเด็นสำคัญของการจัดการความรู้ดังกล่าวในการวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการจัดการความรู้ดังนี้

8.1 งานวิจัยในประเทศ

บุญส่ง หาญพานิช (2546.) ได้ศึกษาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการในระดับมากขณะที่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วม นออลลิคซ์เวอร์เคอร์ (Knowledge Worker) สิ่งท้าทายและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ลักษณะงานที่ผู้บริหารต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งเกิดจากการการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ ได้แก่ การประกันคุณภาพ การศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดี ความชอบ การชำระรักษาบุคลากร การสร้างนักวิชาการ กำจัดกำหนดภาระงานของบุคลากร และการบริการความรู้ ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ในระดับมาก ให้การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามหน่วยงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้น ให้มีการบริการความรู้ในลักษณะของการร่วมมือที่ต่างฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ ใน 5 ด้าน คือ ให้ความรู้ด้านสาธารณะสุข การถ่ายทอดความรู้ การจัดอบรมสัมมนา การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ และการให้คำปรึกษารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเสนอ เน้นการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการบริการความรู้ ซึ่งประกอบด้วย 10 ด้าน ด้านวิสัยทัศน์ คือ การเป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้และชุมชนนักวิชาการ ด้านภารกิจ คือ การผลิต ถ่ายทอด และบริการความรู้ ด้านนโยบาย คือ ให้มีการแบ่งปันความรู้ให้ทั่วถึงภายในและภายนอกสถาบัน ด้านเป้าหมาย คือ การพัฒนาวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ และวัฒนธรรมการบริการความรู้พัฒนานออลลิคซ์เวอร์เคอร์

(Knowledge Worker) พัฒนากฎความรู้อิเล็กทรอนิกส์ของสถาบัน และพัฒนาปฏิสัมพันธ์ความรู้ ด้านการประเมิน คือ ประเมินความสามารถและวัฒนธรรมของสถาบัน ด้านยุทธศาสตร์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการความรู้ไว้ 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การบริหาร ยุทธศาสตร์นอกลัดจ์เวอร์เคอร์ (Knowledge Worker) ยุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์การสื่อสารความรู้และเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์การไว้วางใจ และยุทธศาสตร์พลังร่วม ด้านบริหารจัดการความรู้ คือ การวางแผนกลยุทธ์การจัดการความรู้ ด้านกระบวนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนและบริการความรู้ คือ การเตรียมความพร้อม การกำหนดวิธีการแบ่งปันและเปลี่ยนแปลงและบริการ การประเมินและปรับปรุงแก้ไข ด้านผลการดำเนินการ คือ ทำให้ได้วัฒนธรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และการบริการความรู้ ชุมชนนอกลัดจ์เวอร์เคอร์ ฐานความรู้อิเล็กทรอนิกส์ ปฏิสัมพันธ์ความรู้ นวัตกรรม การเรียนรู้ ผลผลิตขั้น และการบริการ

สรรพศรี เอี่ยมฉศิริพรฤทธิ (2547) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้ และทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้าง ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้ จำนวน 395 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows Version 11 ในการหาค่าสถิติพื้นฐานและใช้โปรแกรม LISREL 8.30 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อทดสอบคล้อยกับโมเดล โครงสร้างความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้ กับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักดังนี้ องค์การภาวะผู้นำ การเรียนรู้ การบริหารจัดการความรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งทั้ง 5 องค์ประกอบหลักจะต้องปฏิบัติผ่านตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบย่อยทั้งหมด 13 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 62 ตัวตัวบ่งชี้ร่วมความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่เป็นองค์ประกอบหลักรวม 5

องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนัก องค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์การ ภาวะผู้นำ และเทคโนโลยี

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้กับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้ค่าไค-สแควร์ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว ทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการทดสอบพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้เป็นการทำงานในลักษณะสร้างความรู้จากการปฏิบัติมีการบูรณาการค่อนข้างสูงโดยให้ความสำคัญต่อความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนที่มีการปฏิบัติ เชื่อมโยงกับความเป็นจริงของชีวิตและเนื่องจากการจัดการความรู้พัฒนามาจากหลายกระแสหลายทิศทางมีจุดเน้นและวิธีการที่หลากหลาย แต่โดยภาพรวมได้มุ่งสร้างทักษะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับวัฒนธรรมเข้าสู่วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

อุทัย ปัญญาโกณู (2547) ได้วิจัย เรื่องการนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาข่า สารส่วนหนึ่งของการวิจัยพอสรุปได้ว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของชุมชน เช่นผ่านกิจกรรมบนแคห่อง หรือลานเที่ยวหมู่บ้านอาข่า(ลานสาวกอด) ลานเที่ยวหมู่บ้านแห่งนี้ ทุกคำคืนหนุ่มสาว เด็ก คนชรา จะออกจากบ้านมารวมกันบนลานแห่งนี้ หนุ่มสาวจะจับกลุ่มเต้นรำ ร้องเพลงโต้ตอบกันจนคึกถึงแยกกัน คู่รักแต่ละคู่รักจะแยกไปต่างหาก ในขณะที่คนชราจะเล่านิทานสอดแทรกด้วยคุณธรรมจริยธรรม ความคิด ความเชื่อ ประวัติความเป็นมาของเผ่า เพื่อความสนุกสนานของวัยเด็ก ในขณะที่คนวัยกลางคนที่แต่งงานแล้วไม่มีอะไรทำก็ไปดูหนุ่มสาวเต้นรำ บ้างก็จับกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ลานแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนโรงเรียน โรงแสดงวัฒนธรรมในวิถีอาข่า รูปแบบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมยังรวมไปถึงการเรียนรู้ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านที่เป็นไปตามธรรมชาติของครอบครัวด้วย

ลลนา นุญชี่น (2547) ได้วิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษา สารส่วนหนึ่งของการวิจัยพอสรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหลายด้านได้แก่ กลุ่ม/องค์กร ชุมชนมีการรวมกลุ่มในลักษณะที่เป็นกลุ่มธรรมชาติและกลุ่มทางการ ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสม ปอกพูน

ความรู้ที่เป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเองในการดำรงชีพ การผลิต โดยการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในส่วนของหน่วยงานของรัฐเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมพัฒนาความคิด จิตความสามารถ ความรู้ของครู ผู้เรียน และชุมชน ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันอธิบายสาเหตุของปัญหา และหาทางแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างมีเป้าหมาย

เพลินพิศ นุชเคย (2548) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของโรงเรียนวัดหัวถนน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พอสรุปได้ว่าปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีปัญหาด้านหลักสูตรมากที่สุด รองลงมาคือด้านการเรียนการสอน ส่วนด้านภูมิปัญญามีปัญหาน้อยที่สุด รูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน มีดังนี้คือ 1. จัดตั้งฝ่ายส่งเสริมการนำภูมิปัญญามาใช้จัดการเรียนรู้ 2. จัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาในโรงเรียน 3. จัดตั้งชมรมภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5. สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรเกี่ยวกับศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละประเภทอย่างลึกซึ้ง 6. ใช้การบริหารจัดการ 7. เน้นการจัดการเรียนรู้ และ 8. ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน การนำภูมิปัญญามาใช้ทำให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมแทรกอยู่ด้วย

วิลาวัลย์ มาคุ้ม (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักเรียงจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (.96) องค์ประกอบด้านการสร้างความรู้ (.91) องค์ประกอบด้านการแสวงหาความรู้ (.91) องค์ประกอบด้านการเก็บความรู้ (.88) องค์ประกอบด้านการนำความรู้ไปใช้ (.88) องค์ประกอบด้านการกำหนดความรู้ (.77) ผลการทดสอบความเที่ยงตรงของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีความสำคัญทางสถิติ

รสมาริน ญาณบุญ (2550) จากผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน
 ธรรมชาติเพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ของผู้เรียน พบว่า ระดับการจัดการความรู้ของผู้เรียน
 จากการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติ อยู่ในระดับที่สามารถจัดการความรู้ได้ใน
 เกณฑ์ดี ทั้งในด้านการจัดการความรู้ในด้านการสร้างความรู้ ด้านการแสวงหาความรู้ และด้าน
 การประยุกต์ใช้ประยุกต์ใช้ความรู้ได้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติเพื่อส่งเสริม
 การจัดการความรู้ในด้านการสร้างรู้นั้น ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้จากการเรียนรู้ใน
 ห้องเรียนธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากคะแนนในแบบสอบถาม การสังเกตความสนใจ จาก
 การเข้าร่วมกิจกรรมและข้อมูลจากการอภิปรายของตัวแทนกลุ่มผู้เรียน ที่มีความตื่นตัว และ
 ในระดับที่สูงมีการระดมสมองเพื่อเตรียมข้อมูลอภิปราย ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
 การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการจดจำ

ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง (2550) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 โดยศึกษาสภาพการจัดการความรู้ก่อนพัฒนารูปแบบ
 การจัดการความรู้ในรูปแบบชั่วคราวไปทดลองใช้และปรับปรุงศึกษาความพึงพอใจและ
 ความสำเร็จในการจัดการความรู้ พบว่า ก่อนการพัฒนาแบบ การจัดการความรู้บุคลากร แต่
 ละคนมีความรู้ความสามารถทักษะการทำงานและประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน มีการ
 พัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ เป็นงานบุคลากรมีการ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่ง
 กันและกันน้อย มีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบน้อยผลการดำเนินการจัดการความรู้ทำให้
 มีคณะกรรมการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่ได้นำกระบวนการ จัดการความรู้สำคัญ 5
 กิจกรรมไปใช้ คือ

1. การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้การจัดเก็บความรู้การแบ่งปันความรู้
 และการนำความรู้ไปใช้
2. ทุกกลุ่มปฏิบัติงานจัดการความรู้มีเว็บไซต์เฉพาะของกลุ่ม
3. ทุกกลุ่มปฏิบัติงานมีองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน
4. มีศูนย์จัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่เพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความ
 เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาและพัฒนากุศลกร

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอพสตีเยน (Epstein. 2000 : unpagged) ได้วิจัยการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ใน
 องค์กรเพื่อทราบว่าบุคคลใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อที่จะสื่อสารกันอย่างไร โดยผู้วิจัยได้นิยาม
 ความรู้ภายในและภายนอกบุคคล (Tacit and Explicitly Knowledge) ในทอมของรูปแบบและ

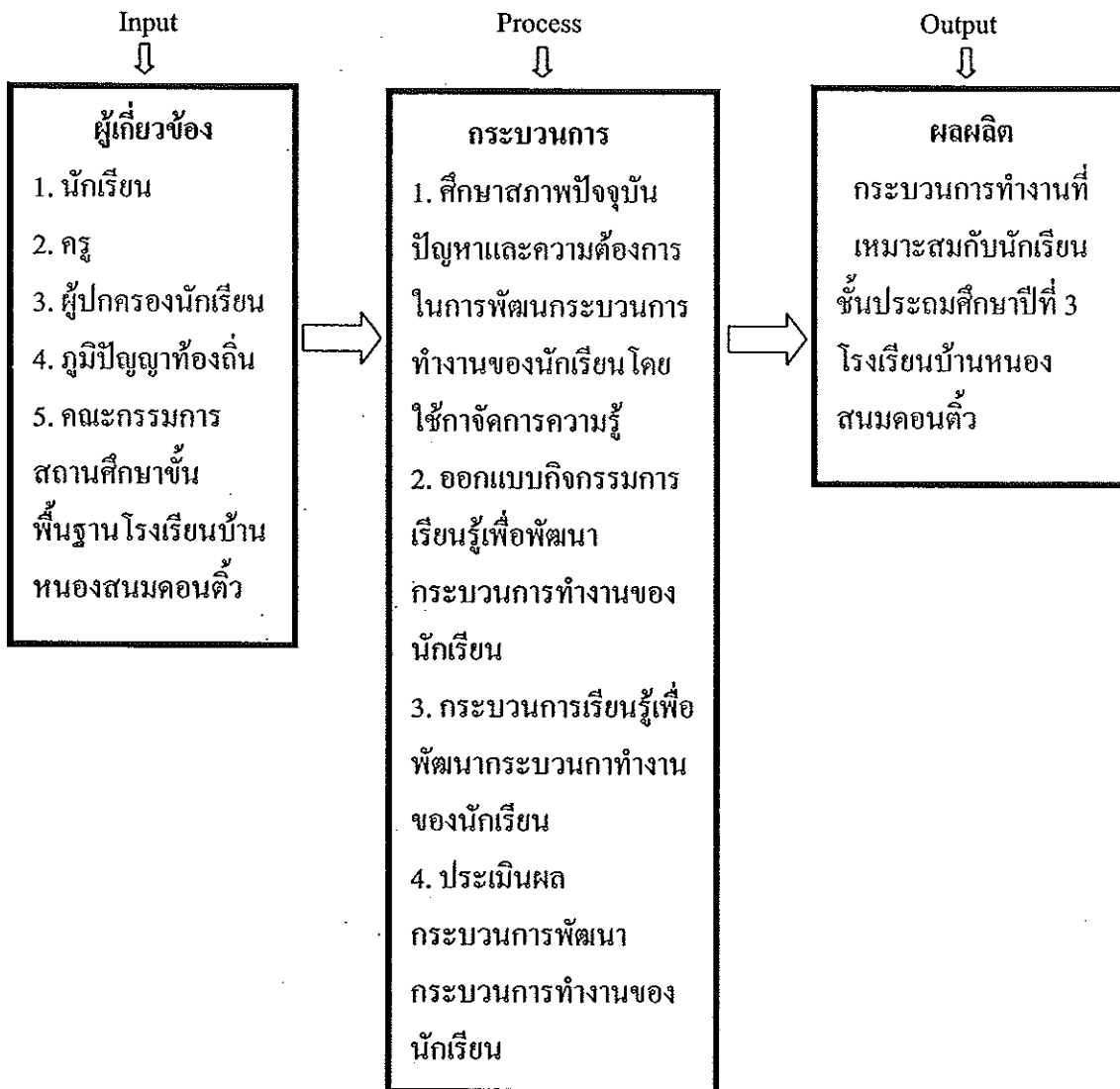
ในทอมนของวิธีการสื่อสาร ผลของการวิจัยพบว่าอุปกรณ์การสื่อสารมีความสำคัญต่อกาแพร่กระจายความรู้ที่ซับซ้อนมากกว่าความรู้ธรรมดาทั่วไป ในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลนั้น การใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบพบปะสนทนาโดยตรงจะให้ผลดีกว่าใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการแพร่กระจายความรู้ การเป็นเพื่อนจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้ที่ซ่อนเร้นในบุคคลได้มากกว่าการขาดความสัมพันธ์ของความเป็นเพื่อน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าความคล้ายคลึงกันทางสังคมของบุคคล ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ามีผลต่อการเผยแพร่และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคล ส่วนผู้ที่มีบุคลิกภาพเปิดเผยจะสื่อสารความรู้ที่ซับซ้อนและความรู้ธรรมดาทั่วไปได้ดีกว่าผู้ที่ไม่เปิดเผย

บา (Ba, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้และวัฒนธรรมองค์กรตามทัศนะทางสังคม เพื่อทดสอบความสัมพันธ์การจัดการความรู้กับวัฒนธรรมองค์กร รูปแบบที่ใช้ในการศึกษา 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบระบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ ศึกษาสภาพแวดล้อม การสร้างความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการบันทึกเหตุการณ์สำคัญขององค์กร และ 2) รูปแบบการแข่งขันสร้างมูลค่าของวัฒนธรรมในองค์กรที่ปรากฏชัดเจน 4 ด้าน คือ ด้านความสนใจร่วมกัน ด้านการตลาด ด้านงานเฉพาะกิจ และลำดับขั้นสายงาน ตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร ได้รับการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจไขว้สายวิทยาการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 51 ทีมใน 21 องค์กร แบ่งตามระดับความเป็นเข้มแข็งเป็น 3 ระดับคือ ระดับทีมงานที่มีความเข้มแข็งมาก ระดับทีมงานที่มีความเข้มแข็งปานกลาง และทีมงานที่อ่อนแอ ผลการศึกษาพบว่าแต่ละกลุ่มมีระดับการจัดการความรู้ที่แตกต่างกัน ทีมงานที่มีความเข้มแข็งมากมีกระบวนการจัดการความรู้ส่งผลการสร้างผลงานอย่างมีคุณภาพแสดงถึงการมีวัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันที่ดี

ดुरิโกวา (Ducikova, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของนักจัดการความรู้กับการสร้างบรรยากาศการจัดระบบการจัดการความรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาในองค์กร เพื่อศึกษาหาสาเหตุการสร้างความปรับปรุงและผลกระทบการทำงานของจัดการความรู้ต่อบรรยากาศในองค์กร และผลผลิต ผลกระทบอย่างหนึ่งที่พบคือ การให้การสนับสนุนทางเทคโนโลยี การนำเสนอรูปแบบซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัยการศึกษาหาความรู้ การนำการจัดการความรู้มาใช้ ข้อจำกัดของเวลา การสนับสนุนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ การนำความรู้มาพัฒนาคุณภาพผลผลิต จากประสบการณ์วิจัยผู้วิจัยได้เชื่อมโยงผลการใช้เทคโนโลยี และบรรยากาศขององค์กรการใช้เทคโนโลยีกับการมีสิ่งแวดล้อมเพื่อการทำงานที่เหมาะสมดำเนินการสำรวจ

นักปฏิบัติการ 150 คน จากจำนวนบริษัท 7 บริษัท มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 110 คน ตั้งสมมติฐานว่าองค์กรมีการจัดการความรู้โดยการนำความรู้มาใช้ใหม่ และยังมีการสร้างนวัตกรรมเพื่อให้บรรยากาศในองค์กร ผลการศึกษาพบว่าการจัดการความรู้มีความสำคัญในการช่วยให้ประหยัดเวลาการทำงาน และการให้การสนับสนุนเครือข่ายเพื่อการปฏิบัติงานผ่านเครือข่าย ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้พบว่าพลังความรู้ที่เกิดจากการจัดการความรู้ในท้องถิ่นกับความรู้ในแนวสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทุกด้าน โดยน่าจะก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งดีๆ ในท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่นที่อุดมไปด้วยภูมิรู้ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นห้องสมุดเคลื่อนที่ในชุมชน จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อขุดค้นความรู้ภูมิปัญญาเหล่านั้นออกมาเรียนรู้และบันทึกไว้เพื่อถ่ายทอดสืบต่อไป ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย